

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางที่อุดมสมบูรณ์ ในภาคกรุงเทพและปริมณฑล ซึ่งประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม อำเภอสามพรานมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร เมืองศูนย์กลางการพัฒนาเมืองขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ และติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาครโดยเชื่อมต่อกับเขตอุตสาหกรรมอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน ซึ่งเป็นเขตอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และอำเภอสามพรานยังอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเพียงประมาณ 30 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดนครปฐม 21 กิโลเมตร

จากทำเลที่ตั้งที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร ทำให้อำเภอสามพรานได้รับอิทธิพลในด้านการพัฒนาเมืองเป็นอย่างมาก ทั้งด้านที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม การค้า และการบริการ ได้ขยายตัวเข้าสู่อำเภอสามพรานอย่างรวดเร็ว ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ได้กำหนดนโยบายการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคเพื่อชะลอการเติบโตของกรุงเทพมหานคร ด้วยการกำหนดพื้นที่ย่านอุตสาหกรรมไว้ที่ชานเมืองกรุงเทพมหานคร บริเวณถนนบางนา - ตราด จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร บริเวณถนน พหลโยธิน อำเภอประชาธิปไตย จังหวัดปทุมธานี และบริเวณถนนเพชรเกษม ที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จากการกำหนดพื้นที่ย่านอุตสาหกรรมไว้ที่ชานเมืองดังกล่าว และจากข้อได้เปรียบเนื่องจากมีความสะดวกในการขนส่ง อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นแหล่งตลาดที่ใหญ่ที่สุด ทำให้การขยายตัวด้านอุตสาหกรรมที่อำเภอสามพรานทวีความรวดเร็วยิ่งขึ้น อำเภอสามพรานมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และเล็กเป็นจำนวนมาก ประกอบการอุตสาหกรรมในหลายๆ ประเภท ทำให้ปัจจุบันอำเภอสามพรานเป็นศูนย์เศรษฐกิจหลักของจังหวัดนครปฐม ทำรายได้ให้กับจังหวัดนครปฐมเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม อำเภอสามพรานมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำนครชัยศรี) ไหลผ่านท้องที่ในเขตอำเภอ จำนวน 12 ตำบล และมีคลองธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน ทำให้อำเภอสามพรานมีชื่อเสียงไปทั่วประเทศในการปลูกผลไม้ เช่น ส้มโอ องุ่น ฝรั่ง รวมทั้งกล้วยไม้ และเป็นแหล่งผลิตอาหารและผลผลิตทางเกษตรกรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอีกด้วย จากการพัฒนาในด้านต่างๆ ทำให้อำเภอสามพรานมีพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้น ซึ่งในปี พ.ศ. 2518 มีพื้นที่เมือง 6,239 ไร่ ปี พ.ศ. 2534 มี

พื้นที่เมือง 17,189 ไร่ และในปี พ.ศ. 2543 มีพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นเป็น 21,111 ไร่ และจากพื้นที่เมืองทั้งหมดเป็นพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2518 ร้อยละ 10.16 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 26.78 ในปี พ.ศ. 2534 และร้อยละ 27.19 ในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งอำเภอสามพรานมี 2 เทศบาล คือ เทศบาลตำบลสามพราน และเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ ในเขตเทศบาลจะมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก และกำลังขยายตัวเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็น พื้นที่โดยรอบของเทศบาล เปรียบเป็นพื้นที่ชานเมืองโดยรอบเมือง ซึ่งเมืองจะมีการใช้ที่ดินอย่างเข้มข้น (Intensive Urban Landuse) เมื่อพื้นที่เกษตรกรรมถูกรุกล้ำ พื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ปัญหาด้านคมนาคม และขนส่ง ปัญหาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอ ปัญหาด้านสังคม และปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ภาคเกษตรกรรม เป็นโครงสร้างการผลิตพื้นฐานของอำเภอสามพราน และขณะเดียวกันภาคอุตสาหกรรมก็เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของอำเภอสามพราน ดังนั้นในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่างๆ และเกิดผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรม จึงควรมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการใช้ที่ดิน ทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมที่เหมาะสมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของอำเภอสามพราน
2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
3. ศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มีต่อภาคเกษตรกรรม
4. เสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมของอำเภอสามพราน

1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมจะต้องเป็นการพัฒนาที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อภาคเกษตรกรรม เพื่อประชาชนทั้งหมดจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเศรษฐกิจที่มั่นคงและยังคงรักษาสภาพแวดล้อมไว้ได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีพื้นที่ 249,347 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 ตำบล

1.5 ขั้นตอนการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม
2. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร รวมทั้งสาธารณูปโภค และสาธารณูปการของพื้นที่ศึกษา
3. ศึกษาพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน จากแผนที่การใช้ที่ดิน และจากทฤษฎีต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษามา
4. ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มีต่อภาคเกษตรกรรม โดยศึกษาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของชุมชน จาก การออกภาคสนาม โดยการสังเกตและการออกแบบสอบถาม
5. วิเคราะห์หาแนวทางการใช้ที่ดินภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมของอำเภอสามพราณ

1.6 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

1.6.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรม จากสถาบันและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น

- หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีน
- สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดนครปฐม
- สำนักงานเกษตร จังหวัดนครปฐม
- สำนักงานเกษตรอำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม
- สำนักงานสถิติ จังหวัดนครปฐม
- สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดนครปฐม

ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมินี้ ช่วยเพิ่มพูนความรู้และเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาให้แก่ผู้วิจัย ก่อนที่จะดำเนินการสำรวจข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่อไป

1.6.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถาม

การออกแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรในพื้นที่อำเภอสามพราณ การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้การคำนวณตามสูตรของ Yamane (1960: 1,088 – 1,089 อ้างถึงใน สุวิมล ตีรกาพันธ์, 2542:154) คือ

$$n = \frac{N}{1 + NE^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดของประชากร
 E = ขนาดของความคลาดเคลื่อน

กำหนดให้มีระดับความเชื่อมั่น 95% หรือ $Z = 1.96$ และมีความคลาดเคลื่อน (E) เท่ากับ 10% และสัดส่วนของประชากร (π) เท่ากับ 0.5 ขนาดของประชากรเกษตรทั้งหมดในอำเภอสามพราณ ปี พ.ศ.2546 มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 29,899 คน ดังนั้นจะสามารถประมาณจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

$$\text{แทนค่า } n = \frac{29,899}{1 + 29,899 (0.1)^2} = 100$$

$$\text{ดังนั้นเลือกใช้ } n = 100$$

ผลจากการคำนวณดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามจำนวน 100 ชุด เพื่อสอบถามประชากรเกษตรในอำเภอสามพราณ ในระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ.2547 และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งทุติยภูมิ

1.6.3 หลังจากการสำรวจภาคสนามครั้งแรกและนำมาวิเคราะห์ผลร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิแล้ว ผู้วิจัยได้ออกภาคสนามอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับจากทั้งสองแหล่งข้อมูล จึงนำมาปรับปรุงผลการศึกษาและแสดงผลไว้ในบทที่ 3 เป็นต้นไป

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา
2. ทราบถึงผลกระทบจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มีต่อภาคเกษตรกรรม
3. ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนแก้ไข ผลกระทบจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มีต่อภาคเกษตรกรรม
4. เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการวางแผนพัฒนาแก่ผู้ที่สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ

แผนภูมิ 1.1 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

